

széles levélhegy, egy ívelt élű kaparó és egy kettős kaparó) alapján a leletanyag a morvaországi Szeletienel mutat hasonlóságot. Említésre méltó az üveges kvarcporfír és a kárpáti radiolarit jelenléte, míg a nummuliteszes kova régészeti felhasználása kérdéses.

A megüledett szántásban a korábbi megfigyeléseknek megfelelően találtunk leleteket: a lelőhely középső részén idősebb, őskőkori leletek kerültek elő (1. számú koncentráció), a K-i végén inkább neolitikus pengék, nem patinás és obszidiánszilánkok és pattintékok (2. számú koncentráció), míg a Ny-i, meredekebb részen a természetes kavicsfeltárásból gyűjtöttünk nummuliteszes kavicsokat. Ez utóbbi helyen csak kevés, feltehetően lemosódott szilánk került elő. A földútról, a fő koncentrációtól kb. 100–150 méterre származó levéleszköz valószínűleg másodlagos helyzetben feküdt, jelen bejárás alkalmával újabb lelet nem került elő.

MARKÓ ANDRÁS

127. Debrecen, Bellegelő, Bordás-tanya (Hajdú-Bihar megye) Sza, A

A feltárt terület Debrecen városától nyugatra, az Ondódra vezető út és a 4-es számú főút között terül el. A terepbejárás során mintegy 1100 méter hosszú lelőhelyet határoztunk meg a nyomvonal teljes szélességében. A tulajdonosokkal való megegyezés szerint egy 500 méteres szakaszon kezdhettük meg a munkát. A lehumuszolt 18 500 m²-es terület északi végén – az előkészületek után – 2003. augusztus 4-én kezdődtek meg a földmunkák, és december 12-ig dolgoztunk. Ezalatt mintegy 11 100 m²-nyi területet sikerült feltárni. Összesen 320 objektumszámot és ezekhez rendelve 544 stratigráfiai számot osztottunk ki.

A terepbejárás alapján előzetesen várt Árpád-kori település helyett egy késő avar-kori (népvándorlás kor, 8–10. sz.) és egy szarmata (római császárkor, Kr. u. 2–4. sz.) település részleteit találtuk.

Az avar falunak a déli végén lévő lakóházait, különböző gazdasági épületeit, a falu mellett lévő árokrendszer egyes részeit és a településhez tartozó temető keleti szélét tártuk fel. A szarmata településnek egy lakóházát, tárológödreit és árokrendszereit sikerült megtalálnunk.

A feltárt területen három jól elkülönülő részre osztható az *avar település*. A szelvény északi végében a falu lakóházai és gazdasági épületei találhatóak. Összesen 18 épületet tártunk fel. Mindegyik egyforma szerkezetű: félig földbe mélyítették, felmenő fal nélkül, a padlóba vágva jól megmaradtak a tetőt tartó oszlopoknak ásott cölöplyukak. Formájuk négyzetes, csak méretbeli eltérések vannak közöttük. A legkisebbek kb. 2×2 méteresek, míg a legnagyobbak sem haladják meg a 3,5×3,5 métert. Mindegyikben található kemence vagy tűzhely. A kemencék minden esetben a ház alapnégyzetén belül vannak és az alapok kiásása után készültek agyagból építve. Amelyik házban épített kemence nem volt, ott a

padlón jól megfigyelhetőek a nyílt tűzhelyek erősen kiégett nyomai. A bejáratok – ahol meg lehetett figyelni – minden esetben keletre vagy délre nyíltak, általában a kemencével szemközti sarokból, kivéve két házat, amelyekben a kemencével szembeni falak közepén helyezkedtek el. A tetőt tartó cölöpök lyukai a falak mentén helyezkedtek el, több esetben jól meg lehetett figyelni a szelemengerendát tartó cölöpök nagyobb méretű helyeit. Elhelyezkedés szempontjából két csoportra oszthatjuk ezeket az épületeket. Az északabbra fekvő 6 db derékszöget bezárva két sorban helyezkedik el, míg a többi nem ennyire szabályos rendszerben. Az időbeli eltérést csak két-két egymást metsző épületnél lehetett megfigyelni, a többi ház legtöbbször valószínűleg egyszerre volt használatban. A házakból előkerült igen kis mennyiségű leletanyag, valamint a rombolás és az omladékok hiánya alapján arra következtethetünk, hogy ezeket az épületeket még pusztulásuk előtt elhagyták.

A lakóházaktól délre helyezkedtek el a különböző gazdasági létesítmények. Feltártunk három szabadtéri kemencét, három kutat és több különböző alakú tárológödöt.

A szabadtéri kemencék előtt nagyméretű hamugödörök voltak. A kemencék platnijába, a jobb hőtartás miatt állatcsontokat és összetört edények cserepeit tapasztották. Ezeket a kemencéket valószínűleg agyagedények kiégetésére használták.

A falu vízszükségletét azokból a kutakból biztosíthatták, amelyeket a kemencék környékén tártunk fel. A kemencék szerkezete azonos volt. Mindegyik nagyméretű, kb. 4 m átmérőjű, kör alaprajzú. A metszetre bontás során megfigyelhető volt, hogy a teljes keresztmetszet kiásása után csak egy kisebb, egy-két méter nagyságú, kör vagy téglalap átmetszetű lemenő részt hagyva, a kutak széleit feltöltötték. Mivel a talajvíz szintje több, mint 6 méter mélyen volt, sem kézi, sem gépi erővel nem tudtuk teljes egészében kibontani a kutakat. Leletanyag leginkább a felső egy méteres betöltésekből került elő, az alsóbb rétegek szegénysége arra utal, hogy használat után a kutakat félig betemették, majd szemetesgödörként használták tovább.

Az épületek között több téglalap alakú gödört találtunk, melyek hamuval, különböző olvadékokkal és sálakkal voltak feltöltve, bizonyítva a településen folyó fém- és agyagmégmunkálást.

A lakó- és gazdasági objektumoktól délre nagy kiterjedésű árokrendszert tártunk fel. Az árkok nagy valószínűséggel egy karámrendszer alapjait képezték. A karámok kb. 1500 m²-es, téglalap alakú területeket zártak körbe, egy kivételével, amelyik hasonló kiterjedésű, de kör alakú volt. Az árkok által határolt egyes területen belül mindössze egy-egy objektumot találtunk, lakóházat, két kutat, egy szabadtéri kemencét. Az árkok ugyan metszik egymást, de valószínűleg egyszerre voltak használatban.

Az árokrendszertől délre megtaláltuk a falu temetőjét. Szelvényünkbe a temető keleti szélé esett bele, az

eddig lehumuszt területen mintegy 150 sírt vagy sírfoltot figyeltünk meg. A 2003-as szezonban 122 sírt sikerült feltárnunk. A sírokat három csoportba lehet osztani. A legkeletibbek mintegy 40–50 cm-rel a többi fölött helyezkedtek el még a humuszrétegben, és általában K–Ny-i tájolásúak voltak. A másik két csoport sírjai mélyebben helyezkedtek el, így jól megfigyelhetőek voltak a sírgödrök foltjai is. Ezek a sírok, nagyjából fele-fele arányban K–Ny-i, illetve É–D-i tájolásúak voltak. A szuperpozíciók alapján az É–D-i tájolásúak a legkorábbiak, míg a magasabban lévő K–Ny-i-ak a legkésőbbiek. Mellékletanyaga mindhárom csoportnak igen szegényes. Mindössze néhány fülbevaló, övcsat és késmaradvány került elő. A temető Ny-i irányba még folytatódik, így a mostani meddőhányó alatt még remélhetőleg ugyanennyi sírt sikerül a következő idényben feltárni.

A szarmata településnek csak kis része esett a szelvénybe. Az avar falu objektumai között csak egy lakóházat, egy szabadtéri kemencét és néhány méhkas alakú tárológödrt sikerült feltárnunk. Feltártunk még egy három ágból álló, kb. 15 m átmérőjű körárok felét, annak bejárati részével. Az avar temetőtől délre, a humusztolás után egy több, mint száz méter hosszú, négy méter széles árok nyomai bukkantak elő. Ez a sánymaradvány valószínűleg a szarmata településhez tartozik, de időszűke miatt feltárása csak a következő szezonban lesz lehetséges.

SZABÓ LÁSZLÓ

128. Dévaványa, Sima-sziget, Tálagyai átjáró
(MRT 6. k. 3/63 lh.)

(Békés megye) Ő

2003. szeptember 1–15. között megelőző feltárást végeztünk a lelőhelyen. A munkára gázvezetéképítés miatt került sor. A gázvezeték nyomvonala 250 m hosszan, 3 m szélesen szelte át a lelőhelyet, ahol korábban neolitikus telepet és 10–11. századi sírokat tártak fel. A mostani munka során semmilyen régészeti objektumot nem találtunk. Mindössze néhány őskori szórvány kerámia-töredék van a leletanyagban.

MEDGYESI PÁL

129. Dévaványa határa
(Békés megye) Ő, V, Sza

2003. március 28-án leletmentést végeztünk Dévaványa határában.

Nagy-Köles-halom, Dombhát: A korábban nem ismert lelőhely a település belterületétől D-re, a Nagy-Köles-halom nevű határrész egy kisebb kiemelkedésén, kb. 100×50 m-es területen fekszik. Valamikor víz vehette körül. A kisszámú, pontosabban meghatározhatatlan őskori edénytöredékek között szürke, korongolatlan edényoldalok és edényfenekek voltak. A MOL vezeték nyomvonala 70 m hosszan szeli át a lelőhelyet.

Nagy-Köles-halom, Bányagödör: A lelőhely a település belterületétől D-re, a Nagy-Köles-halom nevű határrész egy kisebb kiemelkedésén, kb. 100×50 m-es területen fekszik. Valamikor víz vehette körül. A kisszámú, talán vaskori és szarmata kori edénytöredékek között szürke, korongolatlan edényoldalok és edényfenekek voltak. A MOL vezeték nyomvonala 80 m hosszan és 3 m szélesen szeli át a lelőhelyet.

Tálagy, egykori Gyűjtő-tanya: A lelőhely a település belterületétől K-re, a Tálagy nevű határrész egy kisebb kiemelkedésén, kb. 120×100 m-es területen fekszik. Valamikor víz vehette körül. A kisszámú, szarmata edénytöredékek között nagyon kopott, szürke, korongolatlan edényoldalok és edényfenekek voltak. A MOL vezeték nyomvonala 130 m hosszan, 3 m szélesen szeli át a lelőhelyet, majdnem derékszögben elkanyarodva. A megelőző régészeti feltárást 2003. szeptember 16–19. között végeztük el. A lelőhely területén 3 m szélességben végeztünk feltárást a nyomvonal által érintett szakasz teljes hosszán. A feltárás során régészeti lelet nem került elő, és régészeti korú objektumok nyomára sem bukkantunk.

Munkatársak: Havassy Péter, Medgyesi Pál, Nagy Dániel.

GYUCHA ATTILA – LISKA ANDRÁS

130. Domaszék, homokbánya
(Csongrád megye) Ő, Sza, Á, Kk, Ű

A kutatásra kijelölt terület az 55-ös számú főút 14+500 méterénél, az országúttól D-re kb. 100 m-re helyezkedik el. A két blokkból álló terület nagysága 48,07 ha. A terület alapvetően homokos, a Duna-Tisza közére jellemző futóhomokos felszínű. A homokdombok mellett a terület másik fontos természetföldrajzi adottsága a vízközelség.

A leendő homokbánya területén – őskori, szarmata, Árpád-kori, késő középkori és újkori felszíni telepnyomok alapján – hét lelőhelyet regisztráltunk.

SZALONTAI CSABA

131. Dunakeszi, Duna sor 28.
(MRT 9. k. 5/9 lh.)

(Pest megye) Ró

A késő római kikötőerőd Dunához lefutó D-i zárófalának műemléki helyreállításához két ponton kellett még régészeti kutatást végeznünk, amelyre 2003. augusztus 16–17-én került sor. A már elkészült ház pincéjében a kiserőd D-i falának megmaradt tetejét megtisztítva kiderült, hogy – a saroktoronyhoz hasonlóan – eredetileg itt is kialakítottak egy vízszintes felületet, amelyre nagy valószínűséggel keskenyebb és rosszabb minőségű falat húztak.

A D-i zárófal É-i oldalán egy 150×120 cm nagyságú szondaárkot nyitottunk, amelyben feltártuk a fal mögött megmaradt rétegsort. A humuszos feltöltés alatt, közvetlenül a magasan megőrződött fal mellett 160 cm